

KLASTERLASHNING MOHIYATI VA ASOSIY SHAKLLARI

Axmedjanov A.

SamISI, "Buxgalteriya xisobi" kafedrasida dotsenti, i.f.n.

Annotatsiya: Iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan klasterlashning mohiyati uning o'ziga xos xususiyatlari, klasterlashning asosiy shakllari to'g'risida fikr-mulohazalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: klaster yondashuvi, iqtisodiy klaster, klasterlash bosqichlari, klaster dasturlari, klasterlashning afzalliklari.

THE ESSENCE AND BASIC FORMS OF CLUSTERING

Akhmedjanov A.

Associate professor of department of "Accounting" SamIES

Abstract: The essence of clustering, which is one of the main components of the economy, its specific features, opinions on the main forms of clustering are presented.

Key words: cluster approach, economic cluster, stages of clustering, cluster programs, advantages of clustering.

Zamonaviy iqtisodiyot rivojlanishining eng muhim tendentsiyasi, uning globallasuvi, axborotlashtirish va postindustrial innovatsion rivojlanishi tufayli klasterlash (klaster - to'da, laxta). Yigirmanchi asrning o'rtalarida Shimoliy Yevropa, AQSh, Germaniya, Buyuk Britaniya va boshqa bir qator mamlakatlarda klasterlar rivojlandi.

90-yillarda klaster yondashuvi Finlyandiyada sanoat siyosatini ishlab chiqish uchun asos bo'ldi. Bu esa unga Jahon iqtisodiy forumi tomonidan hisoblab chiqilgan ham joriy, ham kelajakdagi raqobatbardoshlik

(Mikroiqtisodiyot va o'sish raqobatbardoshligi indeksi) bo'yicha so'nggi yillarda yetakchi bo'lishga imkon berdi. Turdosh tarmoqlar va o'zaro bog'langan ijtimoiy institutlarning yuqori darajada integratsiyalashuvi milliy va mintaqaviy iqtisodiyot raqobatbardoshligining eng muhim omili sifatida e'tirof etilgan.

Mintaqaviy va mintaqalararo klasterlar milliy va mintaqaviy darajada postindustrial axborot iqtisodiyotining rivojlanishini belgilovchi (asosiy oqimga olib keladigan) ustuvor tarmoqlararo komplekslar sifatida qaraladi. Ularning rivojlanishi iqtisodiyotning globallashuvi va axborot iqtisodiyotining sanoat tuzilmasining shakllanishibilan bog'liq.

M. Porter tomonidan asoslab berilgan klaster yondashuvi har bir tarmoqni boshqalardan alohida ko'rib chiqish mumkin emas, balki o'zaro bog'liq bo'lgan tarmoqlar majmuasining bir qismi sifatida tizimli ravishda o'rganilishi zarurligini nazarda tutadi. Bazis sanoatning shakllanishi iqtisodiy faoliyat klasterini tashkil etuvchi tarmoqlar - yetkazib beruvchilar va iste'molchilar, shuningdek, xizmat ko'rsatish segmentlarining rivojlanishi uchun turtki bo'lib xizmat qiladi. Klasterlarning eng muhim elementlari quyidagilardir: ushbu klasterning asosiy tovar va xizmatlarini ishlab chiqaruvchi yirik kompaniyalar; yirik kompaniyalarga yetkazib beruvchi sifatida faoliyat yurituvchi kichik va o'rta yuqori texnologiyali firmalar; texnoparklar, universitetlar, markaziy va mintaqaviy hokimiyat organlari, jamoat tashkilotlari (savdo-sanoat palatalari, sanoat birlashmalari va alyanslari).

Klaster o'zaro bog'langan kichik tarmoqlar tomonidan ular uchun umumiy resurslarni almashish orqali mintaqaning raqobatdosh afzalliklaridan foydalanish imkonini beradi.

Janubiy Koreyadagi eng yirik klaster Kumi elektron sanoat majmuasi (KEIC) hisoblanadi. Kumi shahri aholisi 350 ming kishi. Klaster provinsiya hududining 3,2 foizini egallaydi va Janubiy Koreyaning uchinchi yirik shahri

Tegu yaqinida, Seulni Pusanning asosiy dengiz porti bilan bog'laydigan asosiy transport yo'lida joylashgan. Klaster to'rtta yirik texnoparkdan iborat. Majmua elektron mahsulotlar ishlab chiqaruvchilari, ularning yetkazib beruvchilari va vositachi kompaniyalari, shuningdek, davlat tashkilotlari, shu jumladan. ikkita universitet. Kumi shahrida 725 ta kompaniya mavjud bo'lib, ularning umumiy soni 80 mingga yaqin. Kumi tashkil etilgan 1974 yilda uning kompaniyalari mahsulotlari eksporti 79 million dollarni tashkil etgan bo'lsa, 2003 yilda ular 20 milliard dollarga yetdi - Janubiy Koreya umumiy eksportining 10,3 foizi. Kumi elektronikasining asosiy savdo bozorlari Xitoy, AQSh (birgalikda 40% dan ortiq), Yevropa Ittifoqi va Yaponiya edi.

Klaster tarkibiga davlat tashkilotlari kiradi: sanoat texnologiyalari axborot markazi, Koreya elektron sanoatini rivojlantirish korporatsiyasi va xorijiy ishchilarni tayyorlash markazi. Klasterning shakllanishi va rivojlanishiga mamlakat hukumati va yirik TMKlar (chebollar) katta hissa qo'shdilar. Yirik sanoat konglomeratlari kabi chaebollarning modeli o'z bozorlariga mahsulot yetkazib berishdan manfaatdor bo'lgan Yaponiyadan kelgan.

Dastlab, maishiy elektronika ishlab chiqarish litsenziyalash shartnomalari asosida tashkil etilgan, Koreya o'zining ilmiy-tadqiqot xarajatlarini oshirgan va xorijiy kompaniyalar bilan hamkorlik strategiyasiga o'tgan, shu jumladan. AQShdagi kichik va o'rta innovatsion korxonalar, Rossiyadagi tadqiqot markazlari va boshqalar bilan. Rossiya uchun sanoat siyosati va milliy va mintaqaviy innovatsion tizimlarni yaratishda hukumatning roli qiziqish uyg'otadi. Janubiy Koreya JSTga a'zo bo'lgunga qadar (1995) to'g'ridan-to'g'ri subsidiyalar, past foizli kreditlar va soliq imtiyozlari keng qo'llanilgan bo'lsa, qo'shilishdan keyin hukumat sanoat klasterlarini qo'llab-quvvatlashning kamroq aniq shakllariga o'tdi. Hozirgi vaqtda moliyaviy shaffoflikni oshirish, chaebol filiallari o'rtasidagi o'zaro qarz kafolatlarini bekor qilish, yuqori menejerlarning javobgarligini kuchaytirish, firmalarning moliyaviy tuzilmasini takomillashtirish

va chaebollarni ularning asosiy faoliyatiga yo'naltirishga qaratilgan ko'p korporatsiyalarni isloh qilish amalga oshirilmoqda. Ushbu islohot davlat va konglomeratlar o'rtasida ziddiyatga olib keldi. Kumi misoli shuni ko'rsatadiki, klasterlar o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi, ularning muvaffaqiyati ob'ektiv dastlabki shartlar, byudjet, soliq, pul va bojxona imtiyozlari, qulay investitsiya muhiti mavjudligi bilan bog'liq.

Umuman olganda, iqtisodiy klasterlash quyidagi asosiy afzalliklarga ega:

1. Mulkchilik, tashkiliy-huquqiy maqomi, tarmoq va geografik mansubligi jihatidan xilma-xil bo'lgan tashkilotlarni yuqori qo'shilgan qiymatga ega yakuniy mahsulot ishlab chiqarishning yaxlit tizimiga birlashtirish. Tizim mahsulot qiymati zanjirining barcha bosqichlarini - xomashyo qazib olish, innovatsiyalarni ishlab chiqish va tegishli kadrlarni tayyorlashdan tortib, yakuniy mahsulotni ishlab chiqarish va sotish va ularning iste'molchilariga xizmat ko'rsatishgacha bo'lgan bosqichlarni o'z ichiga oladi.

2. Klasterning barcha ishtirokchilari o'zlarining huquqiy va iqtisodiy mustaqilligini saqlab qoladilar, bu esa ierarxik boshqaruv organlarini yaratishni talab qilmaydi va ma'muriy va tashkiliy xarajatlarni kamaytiradi. Klaster boshqaruvi ishlab chiqarish, ilmiy-tadqiqot, savdo, moliya, transport va boshqa infratuzilma tashkilotlari vakillaridan iborat kengash tomonidan iste'molchilar, hududiy hokimiyat organlari va jamoatchilik ishtirokida amalga oshiriladi.

3. Klaster ishtirokchilari o'rtasida yagona strategik rejalar, bitimlar va ittifoqlar, brendlar va boshqa nomoddiy aktivlardan birgalikda foydalanish, transfer narxlari, shuningdek, umumiy maqsadga erishish yo'lida nafaqat bozor, raqobatbardosh, balki ishonchli hamkorlik munosabatlari ham o'rnatiladi. sinergik effektlarni taqsimlashning maxsus sxemalari. Bu sizga tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi. Ob'ektiv yopiq mezotuzilma sifatida klasterda yakuniy mahsulotlarni, shu jumladan tegishli mahsulotlarni ishlab chiqarish va sotish bo'yicha jami xarajatlarni va milliy iqtisodiy samarani, shu

jumladan foyda, qo'shilgan qiymat va byudjet balansining o'sishini, ijtimoiy va atrof-muhit ta'siri.

4. Klasterni mezotuzilma sifatida davlat boshqaruvi alohida korxonalar faoliyatini tartibga solishdan farqli ravishda rejalashtirilgan rivojlanishni, hududlararo aloqalarni rivojlantiradi va hududiy innovatsion va infratuzilma tizimini, davlat-xususiy investitsiyalar va innovatsion sheriklik tizimini yaratishga imkon beradi.

"Iqtisodiy klaster" tushunchasining ta'rifi ushbu konsepsiyaning turini (mezoiqtisodiy integratsiya shakli), uning bir xil turdagi boshqa vakillaridan (integratsiyalashgan biznes guruhlari, strategik ittifoqlar, hududiy ishlab chiqarish komplekslari va boshqalar) farqlarini ko'rsatishi kerak. shuningdek, klasterlarni shakllantirish va rivojlantirishning zaruriy shartlari va maqsadi. Iqtisodiy adabiyotlarda ko'plab ta'riflar mavjud, ammo ular ko'pincha klasterning ba'zi muhim xususiyatlarini sanab o'tishga to'g'ri keladi.

Bizning fikrimizcha, iqtisodiy klaster bu korxonalar vakillari kengashi boshchiligidagi turli texnologik aloqador tarmoqlarning qonuniy mustaqil korxonalarining vertikal va gorizontal mintaqaviy va mintaqalararo milliy integratsiyalashuviga asoslangan mezoiqtisodiy tarmoq tuzilmasi sifatida belgilanishi mumkin. hududiy hokimiyat va jamoatchilikning ishtiroki. Klasterlarning rivojlanishi globallashtirish, axborotlashtirish va postindustrial iqtisodiyotning shakllanishi bilan bog'liq bo'lib, tarmoq integratsiyasi va mulk huquqlarini oqilona taqsimlashning sinergik ta'siridan foydalanish asosida tranzaksiya va tashkiliy va boshqaruv xarajatlarini kamaytirishga qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2536#ftn1>
2. Усатова Л.В. Формирование управленческой и налоговой составляющей учетно-аналитической системы расходов в условиях

неопределенности в период трансформации международных стандартов финансовой отчетности [Электронный ресурс]: автореф. дис.

3. Осмонова А.А. Роль и значение агрокластеров в инновационном развитии Кыргызской Республики [Текст] / А.А. Осмонова // Материалы I международной научно – практической конференции «Интеграция науки, образования и производства – стратегия развития инновационной экономики». Екатеринбург, 2011. С. 141–145.